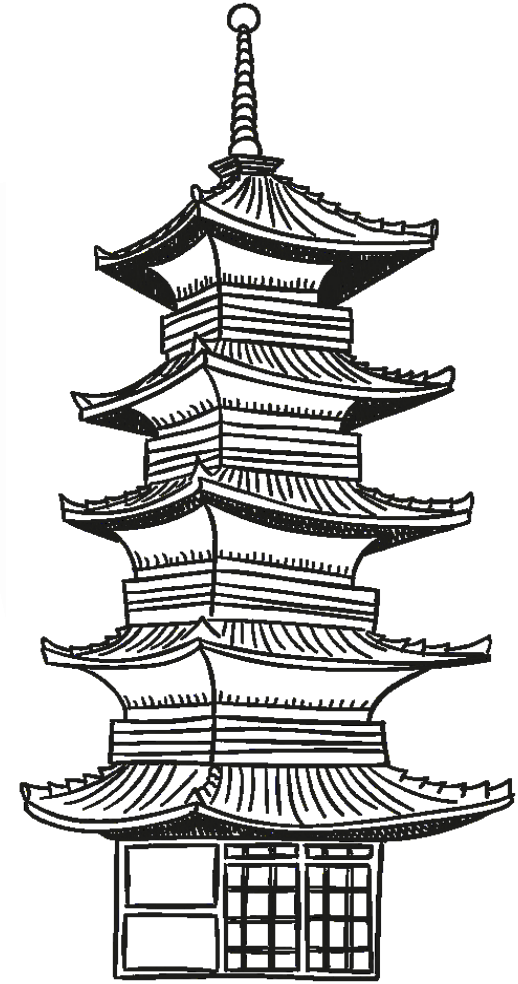

Fonetika KSCA203

Bc. Nina Krutilová
460633@mail.muni.cz

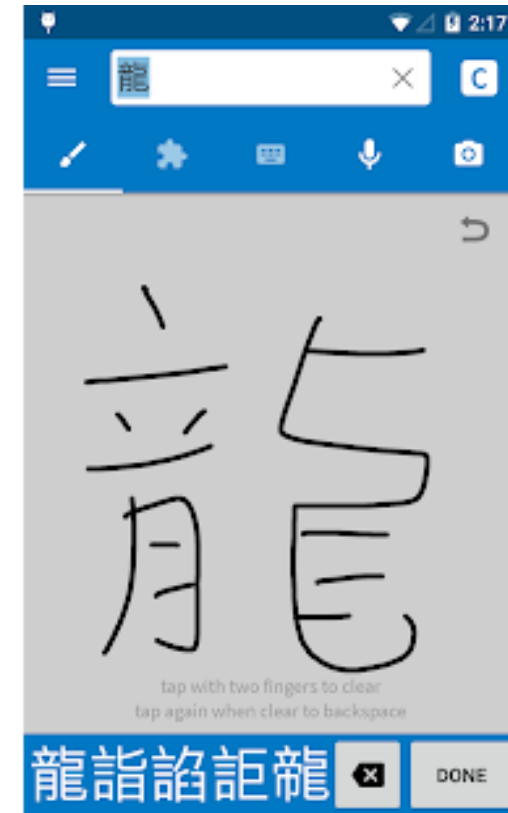
Průběh výuky

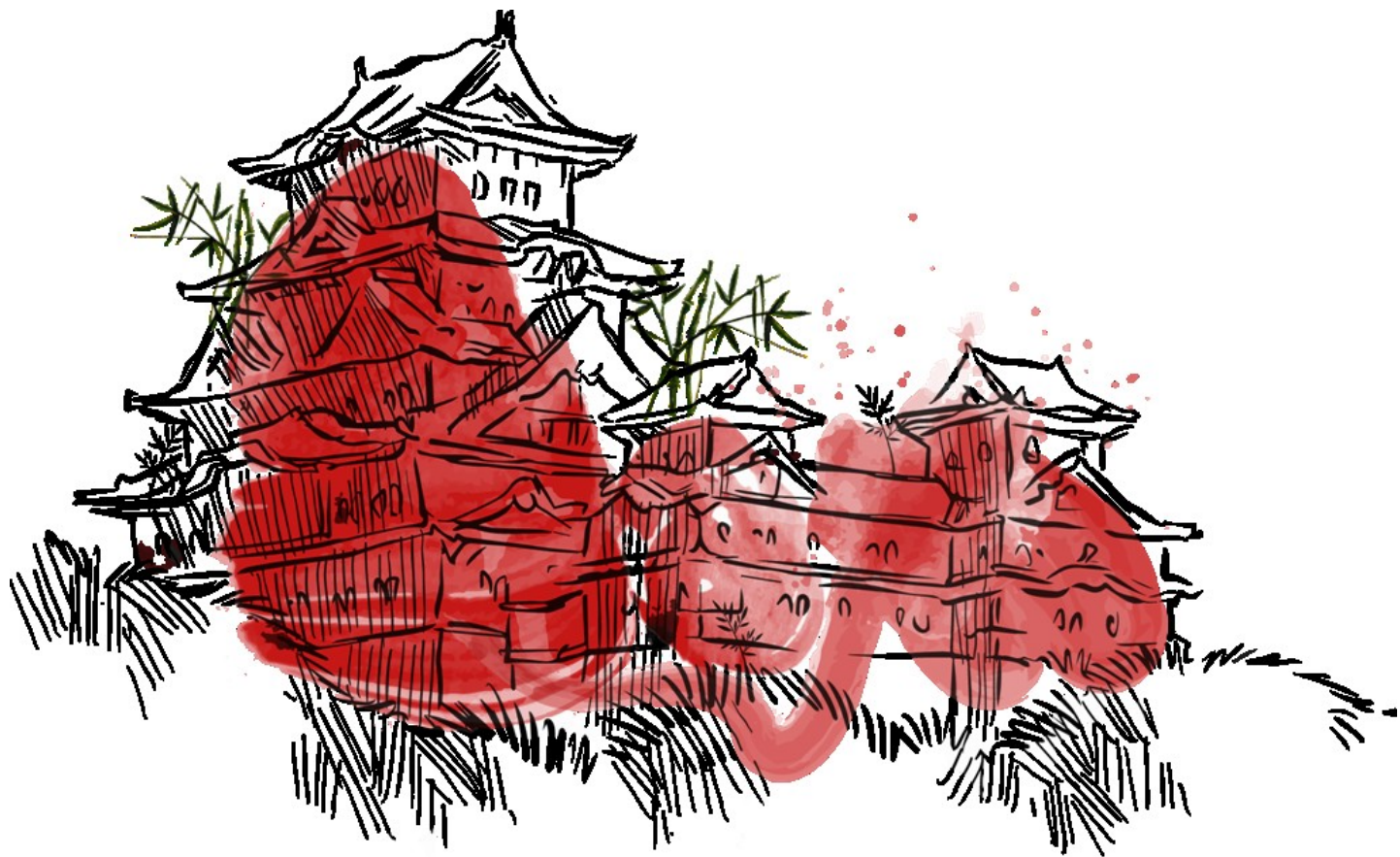
- 14 týdnů výuky (13.9.2021–17.12.2021)
- možná 1 neomluvená absence
- průběžné testy
- ukončení kolokviem za 2 kredity
- závěrečný test (?)
 - písemná část – teorie, písemná znalost pinyinu
 - ústní část - výslovnost

Užitečný mobilní off-line slovník

- Pleco

Popis fonetické stránky čínštiny

Druhá státnicová otázka
z okruhu gramatiky

Fonetika

- jazykovědný obor zkoumající zvuk řeči – fón
- artikulační, auditivní a akustický fonetický popis jazyka
- fonetika je věda, kterou zajímá tvorba hlásek v hlasovém ústrojí, jejich vnímání a šíření

Fonologie

- také se zabývá zvukovou stránkou jazyka
- ALE! pouze zvuky mající významotvornou funkci
- věda zkoumající funkci hlásek
- **foném** – minimální zvuková jednotka, která tvoří funkční celek v systému, rozlišující význam morfémů a slov jednoho určitého jazyka (bít X pít – znělé X neznělé)

Transliterace

- převod jednotlivých písmen z jednoho do druhého grafického systému
- funkce: komunikační, unifikační, pedagogická
- **pinyin**
 - latinkový zápis standardní čínštiny putonghua
 - pouze symbolický
 - vyvinut v ČLR, schválen r. 1958
 - pīnyīn wénzì 拼音文字 – hláskové písmo, abeceda pinyin

Fonetická transkripce

- pokus o zachycení co nejpřesnější zvukové stránky slova pomocí mezinárodně definovaných a státem schválených symbolů API (= Association phonétique internationale – Mezinárodní fonetická asociace) v hranatých závorkách „[]“

- příklad:

písmo

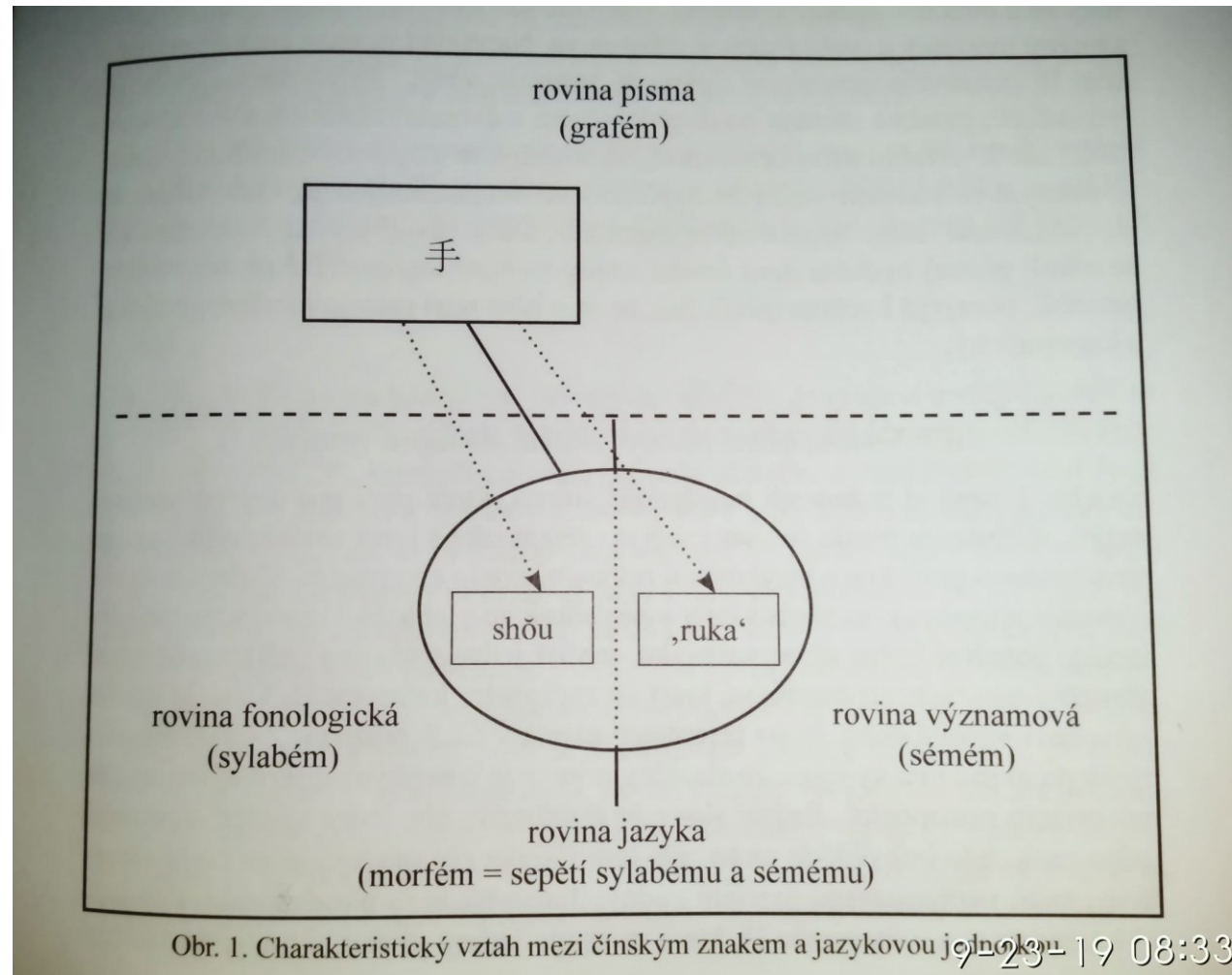
transliterace

fonetická transkripce

rén

[n]

Vztah písma a jazyka

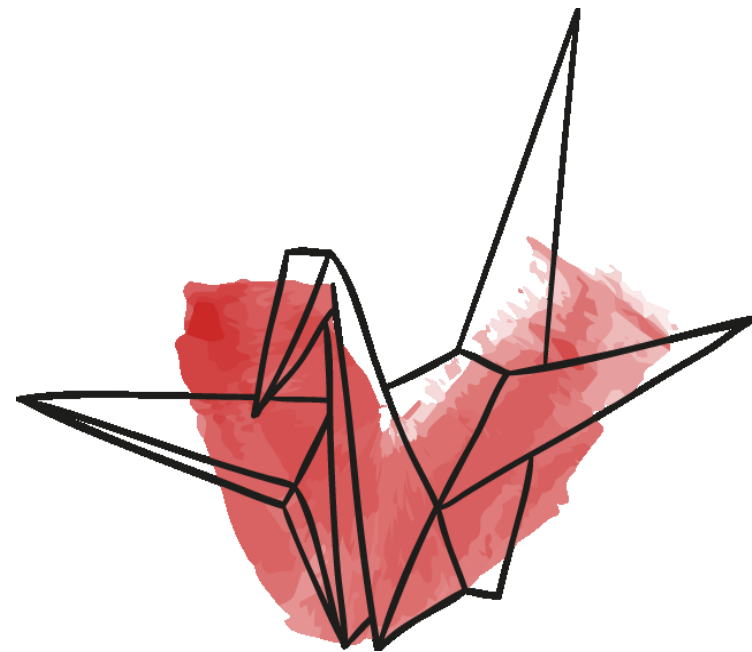
Sylabém

- slabika/sylaba + toném
- základní fonologickou jednotkou v čínštině
- v zásadě platí, že 1 slabika = 1 morfém = 1 znak \neq 1 slovo
- v čínštině existují nejen jednoslabičná a jednomorfémová, ale i slova víceslabičná a vícemorfémová
 - slova jednoslabičná tvoří méně než čtvrtinu slovní zásoby (wǒ 我, shū 书, tài 太 ...)
 - slova dvojslabičná tvoří většinu slovní zásoby, asi tři čtvrtiny (xuésheng 学生, chūntiān 春天...)
 - slova trojslabičná a delší, nevelký díl slovní zásoby (túshūguǎn 图书馆)

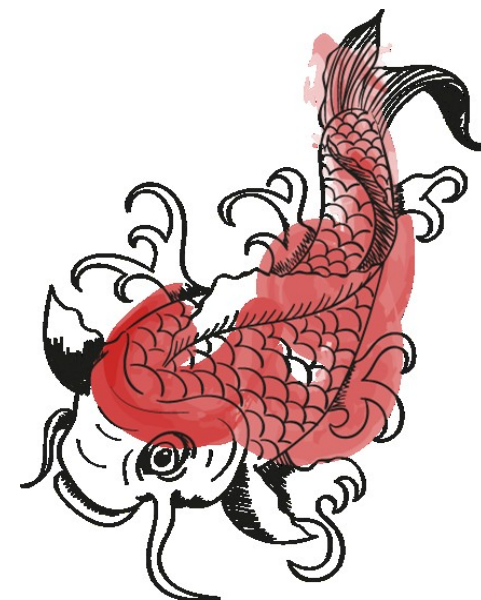
3 části čínské slabiky

- iniciála
- fínála
 - mediála
 - subfínála
 - centrála
 - terminála
- tón

Iniciála (shēngmǔ 声母)

- počáteční souhláska čínské slabiky (suàn)
- v současné standardní čínštině 21, s nulovými iniciálami 23 (y, w)
- b, p, m, f, d, t, n, l, g, k, h, z, c, s, zh, ch, sh, r, j, q, x (všechny souhlásky kromě ng)

Finála (yùnmǔ 韵母)

- zbytek slabiky, který zůstane po odtržení iniciály
- může být složena až ze 3 hlásek, celkem jich je 36
 - a, o, e, ai, ei, ao, ou, an, en, ang, eng, i, ia, ie, iao, iu, ian, in, iang, ing, u, ua, uo, uai, ui, uan, un, uang, ueng, ong, u, ue, uan, un, iong + i, er
- finálu lze ještě dále dělit na:
 - mediálu (glida, polosamohláska – suàn)
 - subfinálu (rým), která se ještě dělí na:
 - centrálu (hlavní samohláska slabiky, „slabičná samohláska“, zvukově nese celou slabiku – suàn)
 - terminálu (koncový element slabiky, vyslovujeme nenapjatě, „odbytě“ – suàn)

Shrnutí

Iniciála	Mediála	Centrála	Terminála
<i>b, p, m, f</i>	<i>i, u, ü</i>	<i>a, o, e, i, u, ü, er</i>	<i>i, u</i>
<i>d, t, n, l</i>			<i>n, ng</i>
<i>z, c, s</i>			
<i>zh, ch, sh, r</i>			
<i>j, q, x</i>			
<i>g, k, h</i>			

syabém –
huài –

iniciála
h

mediála
u

centrála
à

terminála
i

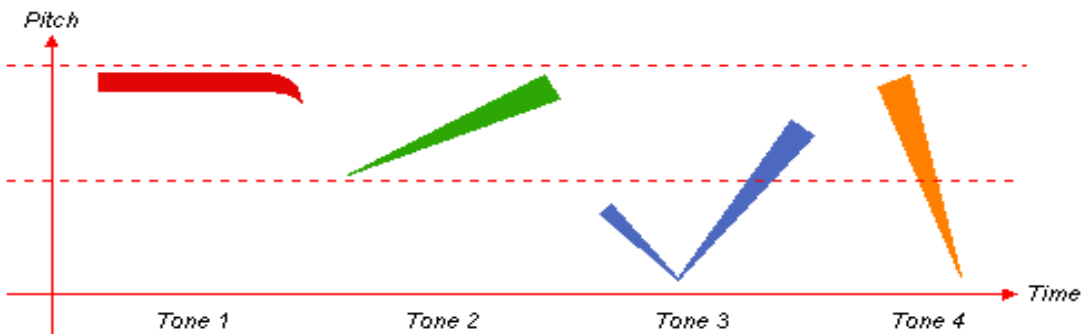
Toném (shengdiao 声调)

- předepsaný melodický průběh slabiky
- má rozlišovací funkci jako foném
- standartní čínština má 4 tóny, plus tón nulový (tzv. „lehký“, nemá žádný vlastní předepsaný průběh melodie)

1. tón	vysoký rovný	mā 妈 „maminka“
2. tón	stoupavý	má 麻 „konopí“
3. tón	hluboký	mǎ 马 „kůň“
4. tón	klesavý	mà 骂 „nadávat“
0. tón	nemá vlastní melodii	ma 吗 tázací partikule

Toném

- 4 tonémy:
 - rovný a vysoký – jediný tón
 - stoupající (otázkový)
 - klesavě stoupavý (faryngalizovaný toném, pharynx = hltan)
 - klesavý
- kvantita (délka tonémů) – T3, T2, T1, T4 ↓
- kvalita (napjatost tonémů) – podle pozice jazyka při jejich realizaci
 - T2, T1, T3, T4 ↓

1. 媽

2. 大麻 (Big Hemp) = marijuana

3. 馬

4. 罵

5. Also means "to curse"

1. There's also an unofficial 5th tone (light tone) in Mandarin Chinese, not pictured here.

2. Also called the "down and up" tone..

@pandacubstories

Zápis tónů v čínštině

- v případě, že ve finále je jen jedna samohláska, tón zaznačte nad ní:

bā bō tè mí lú lù
bān lóng pén nín lún jūn

- pokud je ve finále víc samohlásek, tón se značí:

- nad a: bāo bāi zhuāng ·jiāng juān

- nad e: bèi què

- nad o: lóu jiǒng

- v případě finál –ui a –iu patří tón na poslední hlásku

tuì jiǔ

Čínština

- patří mezi **tónové jazyky** (thajština, vietnamština, tibetština, barmština atd.)
- každá slabika se vyslovuje s určitou intonací, která může měnit význam
- tónový systém se mezi jednotlivými dialekty v Čínské lidové republice (ČLR) liší
- při učení se čínštině je důležité nejen se naučit rozpoznat tón v izolovaném slově, ale co nejdříve se naučit rozlišovat je v běžném rychlém hovoru
- **tónování není neměnné**

Změny v tónech

- při rychlé mluvě se někdy tóny u nepřízvučných slov zcela ztrácejí, což rodilým mluvčím nevadí, jelikož jejich význam pochopí z kontextu
- číslovka 一 yī
 - pojí-li se se slovem, které má čtvrtý tón, mění se na druhý tón
 - pojí-li se se slovem, které je bez tónu (atonické), mění se na druhý tón
 - pojí-li se se slovem, které má první, druhý a třetí tón, mění se na čtvrtý tón
 - 一辆 yíliàng, 一个 yíge, 一些 yìxiē, 一直 yìzhí, 一点 yìdiǎn
 - při vyjmenovávání čísel se tón nemění – 1771年 yīqīqīyī nián
- záporka 不 bù
 - pojí-li se se slovem, které má čtvrtý tón, mění se na druhý tón
 - 不买 bùmǎi, 不是 búshì

Změny v tónech

- změny u třetího tónu
 - na konci slabiky se čte v plném rozsahu
 - 不买 bù mǎi
 - u dvouslabičných slov, pokud za třetím tónem následuje první, druhý, čtvrtý tón anebo atonická slabika, pak tón pouze klesá a zůstává v nízké pozici
 - 老师 lǎoshī „učitel“, 导游 dǎoyóu „průvodce“, 以后 yǐhòu „potom“
 - 2x třetí tón po sobě – tón první slabiky se mění na druhý!
 - 水果 shuǐguǒ „ovoce“, 老鼠 lǎoshǔ „myš“, 旅馆 lǚguǎn „hotel“
- na rozdíl od změn u yī a bù se změny u třetích tónů nezapisují

Změny v tónech

- 3 třetí tóny po sobě
- rozlišujeme, zda jde o jedno slovo nebo více po sobě jdoucích slov:
 - 我很好。 Mám se dobře. – věta, v níž jednou částí je 我 a druhou 很好
 - 我很好 wǒ hěnhǎo → wǒ hénhǎo
 - 小老虎 malý tygr
 - xiǎo lǎohǔ → xiǎo láohǔ
- 演讲稿 koncept projevu – jedno slovo
- yǎnjiǎnggǎo → yánjiǎnggǎo
- 九九九 999
- jiǔjiǔjiǔ → jiújiújiǔ

Změny ve výslovnosti sylabému

- **erizace**

- záležitost severního dialektu (Peking)
- doplnění sylabému příponou, kterou zapisujeme „-r“ → [ɹ]
- neutralizuje finálu [ə], neuslyšíme terminálu: méɹr
- ve slovníku znak
- zpravidla všechna erizovaná slova jsou podstatná jména
- může vyjadřovat i zdobnělinu – dveře, – dvířka, branka
- vyjadřuje familiárnost; nějaké emocionální zabarvení
- je fakultativní

Změny ve výslovnosti v konstrukci 1sl. adj.+1sl. adj.+儿+地+sloveso

- pro vytváření příslovcí využíváme konstrukci adj.+地+sloveso
- některá jednoslabičná adjektiva se často zdvojují, výslovnost bývá erizovaná na 2. slabice, která se kvůli erizaci vždy vyslovuje v **prvním tonému**:

tā màn**mānr** de zōu le

他慢慢儿地走了。

Pomalů odešel.

nǐ děi hǎo**hāor** de xuéxí

你得好好儿地学习。

Musíš se dobře učit.

- v případě zdvojení adjektiva a *nepoužití* erizace se výslovnost 2. slabiky nemění

Slovní přízvuk

- díky tónové povaze čínštiny je přízvuk ustálen pouze u jedné skupiny dvouslabičných slov
- první slabika tónická, na druhé slabice je pevně ustavený „lehký“ tón, tj. slabika nemá tónovou značku (např. haizi 孩子) → přízvuk padá na první slabiku
- ostatní dvouslabičná slova mají obě slabiky tónické, jejich přízvuk bývá variabilní (Ta **zh**idao 他知道 On to ví. X Ta bu **zh**idao 他不知道 On to neví.)
- existuje také „nepřízvučná“ verze některých slov (mají dvě formy výslovnosti, např. wo 我)
- přízvuk se vyjadřuje: výškou tónu, délkou slabiky, silou tónu, barvou tónu (témbr)
- čínština je jazyk s „morseovkovým“ rytmem (stejně jako např. angličtina) – přízvučné slabiky se vyslovují plně a dlouze, nepřízvučné mají kratší trvání a vyslovují se redukovane

Větný přízvuk

- vyskytuje se v čínštině podobně jako v evropských jazycích (celková stoupavá intonace při otázce atd.)
- skloubit slovní a větný přízvuk činí cizincům, kteří se učí čínsky, velké potíže, protože se často naučí velmi obstojně rozpoznat tóny v hovoru a používat čtyři základní intonace, ale nedokáží si je natolik „zpřírozenit“, že zvládnou i větné intonace. Podle toho také Číňané dokáží podle sluchu velmi dobře poznat cizince.

Homonyma

- v čínštině slova, která se vyslovují stejně, ale zapisují se odlišným znakem
- např. jī můžeme zapsat jako 鸡 (slepice) nebo 基 (základ)
- v mluvě se tento problém řeší používáním většinou jednoznačných složených slov (i když i tady existují úplná homonyma)
 - 丫头 a 鸭头 yātóu – dívka / kachní hlava
- pozn.: při tlumočení nutné seznámit se s tématem dopředu

Různá výslovnost jednoho znaku

- v čínštině máme také znaky, jejichž výslovnost je proměnná ve vztahu na potřebném významu slova
- např.:
 - 行 xíng, háng
 - 得 děi, dé, de
 - 教 jiào, jiāo

Využití odsuvníku / apostrofu „ ‘ “

- ve slovech, v nichž by mohlo být matoucí, jak je vyslovit
- v přítomnosti mnoha po sobě jdoucích samohlásek
- např.:
 - 先 xiān nejdříve vs. 西安 Xī‘ān (název města v ČLR)
 - 骄傲 jiāo‘ào pyšný
 - 天安门 Tiān‘ānmén (brána Nebeského klidu v Pekingu)

